

Qui ha fet l'Ornitologia de l'Arxipèlag? (IV)

Les classificacions de J. Mª Bover i F. Weyler

Jesús R. Jurado

Joaquim Mª Bover de Rosselló nasqué a Sevilla l'any 1810. Ja des de ben jove destacà com a poeta i historiador i anà cultivant activitats com el col·leccionisme -fou bibliòfil, antiquari i numismàtic-. L'any 1837 fundà l'Acadèmia Mallorquina de Literatura, Antiguitats i Belles Arts, essent així mateix, membre de la de les Bones Lletres, de Barcelona, i de la d'Història, de Madrid.

La seva extensa producció literària ofereix

sobre tot, llibres de caràcter biogràfic o històric sobre aspectes de les Illes, poemes inèdits escrits en català antic i també un diccionari mallorquí-castellà. Al llarg de molts d'anys, Joaquim Mª Bover recopilà el més variats documents que transcriví formant una monumental *Miscelànea erudita mayoricense*, de 18 toms. Fou així mateix, l'autor del *Nobiliario Mallorquín* (1850).

Un dels seus primers llibres, editat en 1836, fou *Noticias histórico-topográficas de la Isla de Mallorca*, en el que, entre altres variats temes, Bover afegeix un llistat

que titula "*Aves que se conocen en Mallorca*", en el qual figuren 113 espècies d'aus incloses algunes domèstiques, a més d'un grapat d'altres aucells que "también se conocen en Mallorca". Lamentablement, la llista no aporta cap explicació ornitològica, limitant-se a donar el nom de cada aucell.

És curiós però, que estant tot l'opuscle redactat en castellà, en canvi el centenar llarg d'espècies citades per Bover ens ofereixen el nom comú en mallorquí, molts d'ells són els que nosaltres encara feim servir mentre que altres s'han perdut en l'ús i en la identificació. L'autor classifica als aucells del seu llistat com a "Caseras" entre les que veiem el Pagó i la Polla d'Índia; "De Rapiña" de les que cita al corb i a l'engana-pastors entre elles, però també l'àguila pexera, la milana i la moixeta; entre les "No Domésticas" apareixen noms com l'aloeta i el bisbet, el colom de mar, la rata pinyada, el ratolí, el verdico o el vitracó. Els dos grups següents són les De paso que crian en la Isla" entre les que Bover fa figurar el coa roja, i "De paso que no crian" a on figuren el cul negre i el cul groc entre altres. Entre les Acuáticas surten entre altres, el cap faver, la rosseta i el gorlí. I encara ens parla en Bover dels pelicans, la grua balear i els estels d'or, essent tot plegat ben interessant i imprescindible si volem saber dels inicis de la nostra ornitologia. Joaquim Mª Bover morí a Palma l'any 1865.

Pel que fa al nostre altre protagonista d'avui, en Fernando Weyler Laviña, haurem de començar per dir que fou el pare del famós -per molts, tristement famós-, general Valerià Weyler Nicolau, el "pacificador" de Cuba. En Fernando Weyler, nascut a

Madrid en 1.808, fou metge militar llicenciat a Barcelona el 1829, que amplià estudis a Montpeller i Paris, no ingressant en la sanitat militar fins a 1832. Després treballar a Barcelona i Filipines, fou destinat a l'Hospital Militar de Palma en 1837. A pesar d'alguns altres destins, ja mai no es desvincularia de l'illa. Ens deixà un seguit de llibres de botànica i nombrosos estudis mèdics, així com diversos treballs històrics i encara alguns més de temàtica diversa.

Sense dubte, una de les seves obres més destacades fou *Topografia físico-médica de las Islas Baleares*, publicada l'any 1854. En aquest llibre, Fernando Weyler ens parla de la geografia, la meteorologia, la botànica, la fauna i l'antropologia, a més dels diferents aspectes de la medecina en cada una de les illes, resultant un clar testimoni de l'arxipèlag que conegué aquest investigador en aquell temps.

En el capítol de Zoologia d'aquest llibre, Weyler dedica una atenció especial a les aus de les que diu que "*son dignas de enumerarse porque ademas de las que tienen su asiento de continuo, comparecen otras en épocas mas ó menos periódicas, de las migrativas ó viajadoras, sin contar que en los años de extraordinarios frios, visitan las Islas, las mas raras especies de las regiones septentrionales*". Ofereix Weyler un llistat de mamífers, aus i peixos del que diu "*...he creido conveniente presentar al fin de esta*

seccion la enumeración de mamíferos aves y peces, mas visibles en la Isla, y cuyas especies, he podido comprobar con exactitud: si alguna falta y no lo dudo, debe considerarse ó como rara ó de difícil clasificacion...he preferido no mencionarlas a trueque de cometer errores...". El llistat, evidentment, és molt més elaborat i científic que el que hem vist de'n Bover i és vertaderament una pena que en ell només figurin els noms dels aucells en castellà i més quan veiem que a continuació, en el llistat dels peixos, a més del castellà també surten el noms en "*el idioma provincial ó mallorquín*". Consta de 89 espècies que apareixen agrupades en diferents ordres, començant per les rapinyaires que divideix en diürnes i nocturnes, citant entre aquestes a la Xuta (*Strix aluco*). A continuació ens parla de l'ordre dels "Pájaros" ordenats en sis famílies. Aquí es citen, entre altres, aucells com el ferrerico petit (*Parus ater*), l'hortolà negre (*Emberiza cia*), el gorrió barraquer (*Passer montanus*), el picot garser petit (*Dendrocopos minor*), etc. A les "Gallinaeeas" apunta, donades les repetides cites recollides, la possibilitat de la presència accidental de perdius blanques (*Lagopus mutus*), a l'igual que fa l'Arxiduc en un cas a Ciutadella. Entre les "Zancudas", Weyler cita el saluet (*Botaurus stellaris*) i una *Fulica aterrima* que encara no he aclarit si podria ser la fotja banyuda. Acaba el llistat amb les "Palmipedas" entre les que apareix el pelicà (*Pelecanus onocrotalus*), i l'ànnera peixetera de cap blanc (*Mergellus albellus*), només citada amb posterioritat pe'n Murr en el 1929 i en M. Suárez en el 2001. Fernando Weyler y Laviña morí a Palma l'any 1879, deixant-nos una copiosa bibliografia científica i històrica de indefugible consulta a l'hora de voler conèixer les primeres passes de la Ciència a les nostres Illes.